

EHEAROME2020

Rimski komunike

PRILOGA I

EUROPEAN
Higher Education Area

bologna
process

ITALIAN BFUG SECRETARIAT
2018-2020

Izjava o akademski svobodi

To besedilo, ki ga je napisala Skupina za spremljanje bolonjskega procesa ob posvetovanju s strokovnjaki in deležniškimi organizacijami, opisuje skupno razumevanje akademske svobode v evropskem visokošolskem prostoru in predstavlja prvo podlago za prihodnji razvoj kazalnikov.

Akademska svoboda je nepogrešljiv vidik kakovostnega učenja, poučevanja in raziskovanja v visokem šolstvu in tudi demokracije. Predstavlja nujen pogoj za visokošolske zavode, da ustvarjajo in prenašajo znanje kot javno dobro v korist družbe. Akademikom in študentom zagotavlja svobodo misli in analiziranja za napredovanje znanja z raziskovanjem in odkrito izmenjavo ter svobodo pri sporočanju rezultatov raziskav v okviru akademskih ustanov in programov ter zunaj njih.

Akademska svoboda je izrazita, temeljna demokratična pravica, ki delno temelji na pravici do izobraževanja in ima skupne elemente s svobodo misli, mnenja in izražanja. Akademsko svobodo morajo oblikovati strogi znanstveni in strokovni standardi, spoštovanje pravic drugih, etično ravnanje in zavedanje o vplivu raziskav na ljudi in njihovo okolje. Prav tako je ključna za nadgradnjo standardov akademskih disciplin in raziskovalnih področij. Zato akademska svoboda ne varuje samo posameznikove razgledanosti in izražanja, temveč tudi svobodno delovanje akademskih ustanov v demokratičnih družbah. Za akademsko svobodo je bistvena institucionalna avtonomija.

Akademska svoboda označuje svobodo akademske skupnosti, vključno z akademskim osebjem in študenti, glede raziskovanja, poučevanja in učenja ter širjenja rezultatov raziskav in poučevanja v visokošolskem sektorju in zunaj njega. Koncept zagotavlja, da se lahko akademska skupnost ukvarja z raziskovanjem, poučevanjem, učenjem in komuniciranjem v družbi brez strahu pred povračilnimi ukrepi.

Akademska svoboda je prav tako bistven element demokracije. Družbe ne morejo biti resnično demokratične, če ne spoštujejo akademske svobode in institucionalne avtonomije. Hkrati pa temeljnih vrednot evropskega visokošolskega prostora ni mogoče v celoti uresničiti, razen v demokratičnih družbah. Akademska svoboda je podobna svobodi izražanja, je skladna s standardi akademskih disciplin in je pogoj za izpodbijanje teh standardov na osnovi rezultatov raziskav.

Čeprav se ta koncept zdi preprost, je v resnici zelo zapleten in tesno povezan z drugimi temeljnimi vrednotami, kot sta institucionalna avtonomija in javna odgovornost za visoko šolstvo. Akademska svoboda je univerzalna vrednota, ki temelji na iskanju znanja in resnice. Njenih temeljnih načel ni mogoče različno razumeti in razlagati v različnih nacionalnih kontekstih ali vrstah visokošolskih zavodov. Toda akademska svoboda ni absolutna vrednota in njeno izvajanje oblikujejo ustanove, v katerih delamo, in družbe, v katerih živimo. Zato so obseg ustreznosti ter meje raziskav in izražanja, ki jih varuje akademska svoboda, pogosto predmet razprav.

Akademsko svobodo lahko razumemo, kot da vključuje svobodo učenja, poučevanja in raziskovanja, pri tem pa vsaka od teh svoboščin vključuje svobodo razmišljanja, spraševanja in izmenjave idej v visokošolskem sektorju in zunaj njega. Smiselnost in udeleževanje teh svoboščin v resničnosti akademskega okolja samodejno odpira številna vprašanja. Svobodo poučevanja je mogoče dejansko uresničiti samo skupaj z javno in družbeno odgovornostjo in institucionalno avtonomijo. Javni organi so odgovorni za zagotavljanje ustreznih visokošolskih programov, medtem ko avtonomne visokošolske ustanove prevzemajo

veliko odgovornost za programe, ki temeljijo na raziskavah, in za način poučevanja v programih. Akademsko osebje nosi izjemno odgovornost pri določanju učnega načrta in komponent programa ter pri razvoju uporabljenih učnih metod.

Upravljanje visokošolskega izobraževanja vpliva tudi na svoboščine učenja, poučevanja ter raziskovanja in bi moralo biti zavestno organizirano tako, da bi se spoštovala akademska svoboda. V Evropi obstajajo različni modeli upravljanja, kjer so akademsko osebje in študenti različno zastopani v organih upravljanja in odločanja. Sodelovanje v upravnih organih lahko daje prednost učnim in raziskovalnim nalogam ustanove in odraža cilj širšega družbenega udejstvovanja. Ne glede na model bi morali biti akademsko osebje in študenti smiselno vključeni v procese odločanja in imeti pravico izraziti svoje mnenje glede politike njihove ustanove in prednostnih nalog brez strahu pred povračilnimi ukrepi.

Vrednote so med seboj povezane in ob svobodi poučevanja se postavlja vprašanje, kdo naj bi se poučeval, kar jo tesno povezuje s svobodo učenja. Po drugi strani pa se te vrednote nanašajo na enakovreden dostop, pri tem je treba vrsto vprašanj glede meril in pogojev za dostop do visokega šolstva obravnavati v okviru družbenega dialoga in upravnih postopkov.

Prav tako se porajajo vprašanja o tem, kdo poučuje in raziskuje ter kakšen postopek sprejemanja odločitev se uporablja za zaposlovanje in zadrževanje akademskega osebja. Nujno je zagotoviti, da ima akademsko osebje dovolj varne delovne razmere, da lahko uveljavlja akademsko svobodo. Akademsko osebje ne sme nikoli trpeti zaradi groženj, nevarnosti razrešitve ali drugih sankcij v povezavi z vsebino svojih raziskav, poučevanja ali izraženih strokovnih stališč.

Svoboda raziskovanja vključuje pravico, ki skladno s strokovnimi standardi posamezne discipline določa: kaj se bo (oziroma se ne bo) raziskovalo, kako se bo raziskovalo, kdo bo raziskoval in s kom ter s kakim namenom se bo raziskava izvajala, načine, kako se bodo razširjali izsledki raziskav in kako se bodo uporabljali.

Teh vprašanj ni mogoče obravnavati v vakuumu. Določanje, kateri raziskovalni programi ali discipline se bodo izvajali v kateri ustanovi, je kompleksno vprašanje, ki ga morajo upoštevati javni organi in ustanove pri sprejemanju težkih strateških odločitev. Raziskave zahtevajo finančna sredstva, ki so lahko iz javnih in zasebnih virov, pri tem pa je v mnogih primerih potrebna skrbna presoja etičnih vprašanj.

Čeprav je akademska svoboda bistvena za kakovostno visokošolsko izobraževanje, pa to ni vrednota, ki bi jo bilo mogoče samodejno domnevati. Nasprotno, medsebojno delovanje različnih elementov in pogojev, ki zagotavljajo uresničevanje akademske svobode, je treba vzpostavljati, redno ocenjevati, varovati in spodbujati.

